

ПИСМЕНО ПРАВНО МНЕНИЕ

от

Доц. д-р Румен Бостанджиев, д.м.
сексолог-психотерапевт

по

Определение №2 на Конституционния съд на Република България от 29.04.2021г., свързано с конституционно дело № 6/2021 г.

Долуподписаният Румен Бостанджиев,

в качеството си на експерт в областта на сексологията и психотерапията изразявам следната позиция по поставения от Конституционния съд на Република България тълкувателен въпрос **“Как следва да се разбира понятието „пол“, използвано в Конституцията, и има ли то смисъл, различен от биологичен пол?”**

Сексологичната наука, в която е моята експертиза, разглежда човешката сексуалност като сложен феномен, интегриращ биологичните, психичните и социалните измерения на половата идентичност. Тези три основни аспекта са неразривно свързани и взаимно обуславят личностното развитие и социалната свързаност през целия ни живот.

В момента на оплождането се определя биологичния пол на индивида, като през вътреутробното развитие се диференцират по различен начин половите жлези (гонадите), а отделяните от тях хормони диференцират в мъжка или женска посока репродуктивните органи и структурите в мозъка, които имат отношение към сексуалното поведение. След раждането започва процесът на психична полова идентификация – изграждане на психичния пол, свързан с осъзнаване на половата принадлежност, формиране на очакваните при съответния пол психични качества и черти на характера. Този процес се развива паралелно с изграждането на социалния пол, който предполага поемане на специфични за лицата от двата пола полови роли в обществото. Тези ролеви изисквания имат различна специфика за мъжете и жените в различните култури и динамично се променят през историческите епохи. През пубертета у индивидите от двата пола се очертава и ориентацията към предпочитаните сексуални партньори, която може да бъде хетеро, хомо или би сексуална. Този аспект на човешката сексуалност се определя като **сексуална ориентация**.

Сложният процес на изграждане на индивидуалната сексуалност задължително предполага непрекъснато интегриране на изброените четири аспекта на сексуалността – биологичния, психични и социалния пол в съчетание със сексуалната ориентация. В този смисъл е очевидно, че понятието пол няма как да се отъждествява само с един от аспектите **(биологичния) на този комплексен феномен, а задължително включва и останалите три**. В случая говорим за обективен факт, който няма как да бъде интерпретиран по различен начин в зависимост от различни идеологически, религиозни или културни пристрастия.

Процесът на половата диференциация не винаги следва ясното поляризиране между двата пола – мъжки и женски. Още на нивото на генетичното детерминиране са възможни комбинации на половите хромозоми, различни от типичните за мъжкия пол XY и за женския

пол XX. Тези атипични състояния се означават като **интерсексуални състояния или хермафродитизъм**. При тях е възможно репродуктивните органи на индивида да съчетават елементи, присъщи и на двата пола.

Възможно е **разминаване между биологично определения при оплождането пол и чувството за полова идентичност**, развиващо се още от детството и задълбочаващо се през пубертета и зрялата възраст. Това състояние се означава в Международната класификация на болестите (МКБ) като **транссексуалност**.

През пубертета започва формирането и на сексуалната ориентация, която също може да бъде различна от обичайната хетеросексуална.

Изтъквам тази сложност в детерминирането и изграждането на половите характеристики при човека за да подчертая колко **едностранна и неадекватна е интерпретацията на понятието „пол“ единствено в неговото биологично измерение**. Закрепването на подобно разбиране като юридическа норма има изключително неблагоприятни последици, свързани с невъзможността лицата в транссексуално състояние да променят по съдебен ред своя **граждански пол** (името и ЕГН в документите за самоличност). Дългогодишния ми терапевтичен опит с такива лица категорично показва, че без подобна промяна, огромната част от тях перманентно преживяват тежък стрес и са сериозно затруднени при намиране на работа и контакти с институциите. Това е причина за хронични депресивни състояния, които в миналото, когато промяната на гражданския пол бе невъзможна, често водеха и до суицидни действия.

Когато разглеждаме половата идентичност като съвкупност от биологични, психични и социално-културни характеристики, важно е да изтъкнем **приоритетното значение, което има психичния пол**. Медицинската практика категорично е доказала, че при разминаване между биологичния и психичния пол (транссексуалност) всякакви опити насилствено психичния пол да се адаптира към съществуващия биологичен пол са неуспешни. Обратната възможност е заложена като **принцип в съвременната медицинска помощ при лица в транссексуално състояние**, при които промяната на гражданския пол е първата стъпка в терапевтичната програма, която дава възможност за последваща коригираща хормонална и хирургична интервенция и радикално подобрява възможностите за социално интегриране и функциониране на тези лица. Всякакви доводи да се откаже категоричното желание на хората в транссексуално състояние да променят гражданския си пол са в грубо нарушение на човешките им права и не отговаря на никакви социални интереси, тъй като този избор засяга единствено заинтересованите лица и техните партньори.

Идеологизирането и политизирането на темата за пола, противопоставя традиционните религиозни догми на съвременните научни познания и утвърдената в съвременния свят терапевтична практика. Когато става дума за защита на човешките права и оказването на ефективна професионална помощ при лица в транссексуално състояние, **принципите на хуманизма би следвало да са с приоритет**.